

АРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворчого мистецтва	Рівень вищої освіти	бакалавр
Кафедра	Живопису	Рік навчання	4
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	вибіркова
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво	Семестри	7-8

«Композиція у майстерні портретно-жанрової картини»

Семестр 7 та 8 (осінь 2026, весна 2027)

вересень — травень

Викладач	Чернявський Костянтин Володимирович, доцент кафедри живопису
E-mail	chernyawskykw@gmail.com
Заняття	За розкладом
Консультації	
Адреса	ауд.30, поверх 2, корпус 1, вул. Мистецтв 6
Телефон	(057) 706-02-81 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи (тільки у робочі дні до 18-00). Умови листування:

- 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни **«Композиція у майстерні портретно-жанрової картини»**
- 2) в полі тексту листа позначити курс, групу, ПІБ студента, який звертається (анонімні листи не розглядаються);
- 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*.

Окрім роздруків для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультації з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для вивчення дисципліни «**Композиція портретно-жанрової картини**» є засвоєння студентами базових знань із рисунка, живопису, перспективи, анатомії та загальних основ композиції, що забезпечує підґрунтя для свідомого опрацювання складних творчих завдань у сфері портретно-жанрового мистецтва. Студент отримує повну підтримку при опрацюванні матеріалу вибіркової дисципліни та підготовки у практичній роботі.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою вивчення дисципліни «**Композиція портретно-жанрової картини**» є формування у здобувачів освіти професійних компетентностей у створенні композиційних рішень портретних і жанрових творів, розвиток умінь узгоджувати образно-пластичні та просторово-композиційні елементи, а також виховання здатності до самостійної творчої діяльності.

Завдання дисципліни полягають у засвоєнні та практичному застосуванні в образотворчій діяльності фізичних і фізіологічних основ сприйняття зображення, закономірностей формування колірної композиції, а також у набутті навичок роботи з різними матеріалами.

У результаті вивчення дисципліни студент має знати:

- основні поняття та проблематику композиції;
- принципи побудови анатомічної моделі;
- систематику побудови композицій та їхню ієрархію (головні й другорядні елементи);
- принципи створення колірної гармонії та вираження колірних акцентів відповідно до задуму роботи;
- закономірності організації композиції на площині та в колірному просторі.

У результаті вивчення дисципліни студент має вміти:

- впевнено користуватися прийомами роботи зі світлом і кольором;
- створювати власні композиції;
- формувати будь-яку колірну гаму відповідно до художнього задуму.

ЯК МОЖНА КОРИСТУВАТИСЯ НАБУТИМИ ЗНАННЯМИ І ВМІННЯМИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

Інтегральна компетентність (ІК) Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі образотворчого мистецтва, що передбачає застосування певних положень і методів та характеризується певною невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗД9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

СК (спеціальні компетентності)

СК1. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення

цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища

СК5. Здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва.

ЧОМУ МОЖНА НАВЧИТИСЯ (ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ)

ПРН (програмні результати навчання)

ПРН 1. Застосовувати комплексний художній підхід для створення цілісного образу.

ПРН 6. Застосовувати знання з композиції, розробляти формальні площинні, об'ємні та просторові композиційні рішення і виконувати їх у відповідних техніках та матеріалах.

ПРН 8. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Показ робіт із методичного фонду. Демонстрація матеріалу за допомогою аудиторних майстер-класів. Ознайомлення студентів з електронними версіями матеріалу з олійного та темперного живопису та застосування додаткової літератури з дисципліни та методичних рекомендацій:

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

1. Боднар О.Я. Золотий переріз і неевклідова геометрія в науці та мистецтві: Монографія. Львів: НВФ «Українські технології», 2005. 198 с.
2. Волковський М. Колір в живописі. Київ: Видавництво В. Шевчук, 2016. 360 с
3. Демиденко О.І., Поддубко К.В. Цілісність зорового сприйняття у живопису натюрморту // Демиденко О.І., Поддубко К.В. «Дизайн-освіта 2009». Харків. ХДАДМ, 2009. С. 82 – 85.
4. Єфименко Д. В. Академічний живопис. Портрет: навч. пос. М-во Харківська акад. Харків: ХДАДМ, 2019. 72 с.
5. Жердзицький В. Живопис: Техніка і технологія: Навч. посібник. Харків: ХДАДМ, 2006. 332 с.
6. Історія української культури: у 5 т. / голов. ред. Б.Є. Патон. Т 5: Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. Кн. 4: Проблеми функціонування, збереження і розвитку в Україні. Київ: Наукова думка, 2013. 943 с.
7. Історія українського мистецтва : у 5 т. / голов. ред. Г. Скрипник. Т. 5: Мистецтво ХХ століття / наук. ред. Т. Кара-Васильєва;: НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2007. 1047 с., іл.
8. Іттен Й. Мистецтво кольору / Ред. О. Плаксі. Київ: ArtHuss, 2022. 96 с.
9. Кафедра живопису ХДАДМ: традиції та сучасність / Міністерство освіти і науки

України; Харківська державна академія дизайну і мистецтв; Факультет образотворчого мистецтва; Упор. М.І. Деркач, В.Ю. Гальченко. Харків: ХДАДМ, 2015. 123 с.

10. Марчак В. Про малярство: навчальний посібник. Львів : ФОП Стебляк О.М., 2018. 264 с.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Виконання завдань дисципліни **«Композиція портретно-жанрової картини»** студентами 4-го року навчання першого освітнього рівня (бакалавр) факультету «Образотворче мистецтво», ОПП «Станковий живопис», з розділів «Композиція на вільну тему», «Композиція на вільну тему», потребує наступні матеріали: підрамник та холст, пензлі, палітра, папір (для начерків пошуків), гумка, олівець, канцелярський ніж, фарби олійні, вугілля для рисунку чи соус (сангіна).

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна **«Композиція у майстерні портретно-жанрової картини»** сприяє формуванню у студентів креативного мислення, розкриває закономірності організації композиції, визначає підпорядкованість другорядних елементів, а також розвиває здатність до усвідомленого композиційного сприйняття й удосконалює технічні вміння роботи з матеріалами.

Згідно з навчальним планом, що ухвалений методичною радою ХДАДМ, вона вивчається студентами 4-го року навчання першого освітнього рівня (бакалавр) факультету «Образотворче мистецтво», ОПП «Станковий живопис» (5 кредитів ECTS, 150 учбових годин, з них: 75 годин – практичні заняття, 75 годин – самостійні) і має забезпечити сучасний рівень професійної підготовки фахівців станкового живопису, здатних створювати оригінальні художні твори (станкові картини)

I. Семестр

Мистить одне завдання на 2 модулі

«Вільна тема» Вибір власної теми для створення образотворчої роботи, що відображає особисте сприйняття світу, концепцію або абстрактну ідею. Завдання спрямоване на розвиток творчої самостійності, експериментування з формою, композицією, кольором та простором, а також на формування індивідуального художнього стилю.

II. Семестр

Мистить одне завдання на 2 модулі

«Індивідуально-образне рішення в процесі збору і підготовки матеріалу для виконання кваліфікаційної роботи бакалавра.» Розробка та обґрунтування власного художнього проекту при підготовці кваліфікаційної роботи бакалавра. Завдання передбачає пошук концепції, композиційних та колірних рішень, експериментування з образотворчими засобами та

формування єдиного художнього задуму, готового до реалізації в рамках кваліфікаційної роботи бакалавра.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Методика викладання дисципліни передбачає здобуття нових знань переважно через практичну роботу, що реалізується у виконанні серії завдань. Основною формою опанування курсу є практичні вправи.

Мета завдань полягає в тому, щоб навчити студентів застосовувати на практиці основні закономірності композиційної побудови постатей у просторі, використовувати знання з кольорознавства та основ колірного сприйняття, опановувати принципи створення колірної композиції й розвивати навички роботи з матеріалами.

Принципи, що лежать в основі викладання курсу:

- навчання на високому рівні складності;
- інтенсивний темп опрацювання матеріалу;
- активні форми навчання, що забезпечують усвідомлене «проживання» матеріалу;
- систематична робота над особистісним розвитком студента.

У процесі навчання студенти мають привчатися самостійно вирішувати поставлені викладачем завдання без детальних рекомендацій. При цьому роль викладача є переважно консультативною: він виступає радше як «замовник» виконаної студентом роботи.

Розвиток студентів відбувається не лише завдяки змісту навчального матеріалу, а й завдяки особистості викладача та стилю його взаємодії зі студентами.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Програмою передбачено рубіжні етапи контролю у формі поточних переглядів етапів процесу роботи виконаних завдань.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі екзаменаційних переглядів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Дисциплінарна та організаційна відповідальність. Викладач несе відповідальність за координацію процесу занять, а також створення атмосфери, сприятливої до відвертої дискусії та пошуку необхідних питань з дисципліни. Особливу увагу викладач повинен приділити досягненню програмних результатів навчання дисципліни. В разі необхідності викладач має право на оновлення змісту навчальної дисципліни на основі найновіших досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, про що повинен попередити студентів. Особисті погляди викладача з тих чи інших питань не мають бути перешкодою для реалізації студентами процесу навчання.

Викладач повинен створити безпечні та комфортні умови для реалізації процесу навчання особам з особливими освітніми потребами (в межах означеної аудиторії).

Міжособистісна відповідальність. У разі відрядження, хвороби або іншої важливої причини, викладач має право перенести заняття на інший день за умови узгодженості з адміністрацією та існуючим розкладом занять. Про дату, час та місце проведення занять викладач інформує студентів через старосту групи.

ПРАВИЛА ЗДОБУВАЧА

Під час занять студенти повинні обов'язково вимкнути звук мобільних телефонів. За необхідності студент має право на дозвіл вийти з аудиторії. Вітається власна думка з теми заняття, яка базується на аргументованій відповіді та доказах, зібраних під час практичних або самостійних занять.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Не вітаються запізнення на заняття. У разі пропуску занять, студент має самостійно опрацювати матеріали тем і підтвердити їх опанування відповідними нотатками, а також практичною роботою. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин дає підстави для незаліку з дисципліни і його можливого подальшого відрахування. Додаткові заняття з такими студентами не передбачені. Відсутність практичних завдань на поточних переглядах безпосередньо впливає на зниження підсумкової оцінки (мінус 3 бали за кожний пропуск).

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Під час навчання студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю визначено плагіат – тобто суттєве запозичення або копіювання в практичній роботі

чужих матеріалів, студент не отримає бали за тему. Він зобов'язаний її переробити, в цьому випадку нараховується лише 50% від максимальної кількості балів за цю частину. Якщо факт академічної недоброчесності зафіксований на екзаменаційному перегляді — студент максимально отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
За розкладом	1. Пошукові етюди та концептуальні нариси	практичні	Серія короточасних етюдів, пошук власного образу або теми, експерименти з формою, кольором та простором. Визначення основної ідеї та настрою майбутньої роботи.	12	Поточний перегляд	
За розкладом	2. Композиційне та просторове рішення	практичні	Створення композиційної структури роботи, визначення взаємодії елементів, перспективи та пропорцій.	12	Поточний перегляд	
За розкладом	3. Розробка деталей та художньої мови	практичні	Робота над кольором, світлотінню, формою, узгодженням центральних елементів та деталей композиції.	12	Поточний перегляд	
За розкладом	4. Узгодження та завершення роботи	практичні	Остаточне коригування композиції, кольору, форми та підготовка роботи до демонстрації.	9	Поточний перегляд	
2 семестр						
За розкладом	1. Пошук ідеї та концепції кваліфікаційної роботи бакалавра	практичні	Аналіз можливих тем, формування власного художнього задуму, створення начерків та ескізів.	12	Поточний перегляд	
За розкладом	2. Композиційне та образне рішення	практичні	Визначення композиційної структури майбутньої дипломної роботи, розробка взаємодії елементів та формування образного рішення.	12	Поточний перегляд	
За розкладом	3. Відпрацювання деталей та художніх засобів	практичні	Робота над кольором, світлотінню, текстурою та деталізацією, формування єдиного художнього стилю.	13	Поточний перегляд	
За розкладом	4. Узгодження та підготовка до реалізації кваліфікаційної роботи бакалавра	практичні	Остаточна перевірка композиції, корекція кольору та форми, підготовка роботи до виконання дипломного проекту.	8	Поточний перегляд	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
1	Поточний контроль	0–50
2	Поточний контроль	0–50
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали			Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал практичного курсу, проявив креативне мислення при виконанні завдань, логічно обґрунтував послідовність виконання необхідних завдань, професійно виконав усі етапи завдання, додатково брав участь у міжнародних або всеукраїнських конкурсах, виставках, фестивалях (отримав відзнаку).
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Практична подача акуратна, без помилок. Показав відмінні результати під час поточного контролю.
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, продемонстрував якісний рівень знань та вмінь під час поточного контролю, творчо та якісно виконав усі поставлені завдання.
B	12–15	32–35	Студент добре опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вчасно виконав усі поставлені задачі, творчо підійшов до виконання практичних завдань, але при цьому робота має незначні недоліки.
C	8–11	22–31	Студент в цілому добре опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вчасно та якісно виконав більшість поставлених завдань, але виконана робота має суттєві недоліки (відсутність творчого підходу тощо).
D	4–7	10–21	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вирішив в цілому основні поставлені завдання, але виконана робота має значні недоліки (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, несвоєчасна подача виконаної роботи тощо).
E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, не впорався з головними задачами дисципліни, практична робота має багато значних недоліків (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, несвоєчасна подача виконаної роботи, значна кількість суттєвих помилок при виконанні завдання, пропуски занять без поважних причин тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність студента, та творчий підхід під час практичних занять (1-3), виставкова участь у фестивалях та конкурсах (5–8), а також участь у житті групи (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література:

1. Голембовська Л.С. Декоративна інтерпретація академічних завдань з живопису: навч. посіб. для студентів вищ. мистец. навч. закл. Київ. Держ. Ін-т декор.-приклад. мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука. Київ : Кафедра, 2014. 119 с., кольор. іл.
2. Губаль Б.І. Спеціальний живопис: навчальний посібник, Івано-Франківськ : Вид-во, 2016. 106 с.
3. Дідик Н. Основи композиції: навчальний альбом-посібник. Ужгород : Мистецька лінія, 2009. 64 с.
4. Жердзицький В. Живопис: Техніка і технологія: навч. посібник. Харків : ХДАДМ, 2006. 332 с.
5. Жердзицький В.Є. Особливості художнього сприйняття живопису. Дизайн-освіта 2008. Харків : ХДАДМ, 2008. 168 с.
6. Костенко Т.В. Основи композиції та тримірного формоутворення: навчально-методичний посібник. Харків : ХДАДМ, 2003. 256 с.
7. Музика О.Я. Матеріали і техніка олійного живопису : навч. посібник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2013. 114 с.
8. Стась М. І. Академічний живопис : навчально-методичний посібник. М. І. Стась, Т. К. Касьян. Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2010. 244 с.
9. Сухенько В. О. Рисунок. Навчальний посібник. Київ : BONA MENTE, 2004. 184 с., 125 іл.
10. Омельченко П. Наука про малярські фарби, матеріали та техніки. 2-е видання, в 2-х томах. Львів : Б.вид. , 1996. 178 с.
11. Прищенко С.В. Кольорознавство : навч. посібник. 3-тє вид. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. 436 с., 32 іл.. 12. Печенюк Т. Кольорознавство. Київ : Грані-Т, 2009. 192 с.
13. Хмельовський О.М. Теорія образотворення : Кн. 5. Композиція. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2005. 408 с.

Додаткові джерела:

1. Боднар О.Я. Золотий переріз і неевклідова геометрія в науці та мистецтві: Монографія. Львів : НВФ «Українські технології», 2005. 198 с.

2. Марчак В. Про малярство: Навчальний посібник . Львів : ФОП Стебляк О.М., 2018. 264 с.
3. Михайленко В.Є. Основи композиції. Київ: Каравела, 2004. 304 с.
4. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації. Київ : Мистецтво, 2009. 304 с.
5. Техніка і технологія олійного живопису: навч. посібн. / уклад.: Є.В.Беліка, О.І.Конопко. Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 92 с.
6. Море акварелі. Третя всеукраїнська та міжнародна виставка – бієнале. Одеса-2020:каталог/упоряд. А. Горбенко, вступ. Стаття К. Чернявський. Дрогобич: Коло, 2020. 188 с.:іл.
7. Море акварелі. Четверта всеукраїнська та міжнародна виставка – бієнале. Київ-2022:каталог/упоряд. А. Кравченко, К. Чернявський. Дрогобич: Коло, 2022. 167 с.:іл.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека українського мистецтва <http://uartlib.org/>
2. Культура України. Електронна бібліотека <https://elib.nlu.org.ua/> /
3. Електронна бібліотека «Україніка» <http://irbis-nbuv.gov.ua/>
4. Національна бібліотека імені В. І. Вернадського